

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

poslední číslo 76. ročníku Zpráv památkové péče je věnováno tématu, který má v rámci historie architektury i památkové péče mimořádný význam. Vilová architektura je totiž fenomén, který zásadně proměnil tvář našich měst. Platí to zejména pro období meziválečného Československa, které bylo jakousi zlatou érou vil u nás. Tehdejší vilové projekty jsou dokonalým odrazem doby přinášející novátorské trendy v architektuře a stavebnictví (někdy dokonce s celosvětovým ohlasem) i nová pojetí individuálního bydlení – na jedné straně byla vilová architektura prostředkem k dosahování nových forem luxusu, na straně druhé se do ní promítaly aktuální teze o sociálním bydlení prosazované Le Corbusierem a řadou dalších levicově smýšlejících architektů u nás i v zahraničí. Meziválečný rozkvět vilového stavitelství na našem území souvisel navíc také s nově nastaveným vztahem stavebníka a architekta: vila (rodinný dům) je odrazem individuálního životního stylu, způsobu myšlení a osobního vkusu investora, architekt mu tedy projekt doslova „šil na míru“ a s budoucím uživatelem stavby postupoval v úzké spolupráci, která v nejednom případě překročila čistě profesionální rámec.

Je sympatické, že redakce ZPP se rozhodla fenoménu rodinných domů/vil věnovat významnější pozornost v podobě samostatného čísla. To se pokouší představit nejen nedávné obnovy prvorepublikových vil zpřístupněných veřejnosti, ale poukazuje také na jejich nové funkce pro prohloubení poznání, dokumentaci, výzkum a prezentaci památek moderní architektury. Je to vůbec poprvé, kdy se toto téma na stránky časopisu dostává v komplexnější podobě. A byť je obsah čísla zaměřen na poměrně úzký okruh staveb, odráží se v něm několik badatelských tendencí, které je dobré vyzdvihnout.

Nejvýznamnější meziválečné vilové realizace většinou – i kvůli zajištění náležité péče o jejich památkové hodnoty – pozbyly původní funkci rodinného bydlení a po rekonstrukci slouží jako instalované, veřejnosti přístupné památky. Vzhledem k rostoucímu počtu těchto projektů vzniká potřeba tento „druhý život“ památkově chráněných vil zhodnotit. Příkladem je úvodní studie o vile Tugendhat od Ivety Černé a Lucie Valdhansové i několik menších statí o vile Stiassni, Löw-Beer a Jurkovičové vile v Brně. V poslední době je také stále větší pozornost věnována zahradám, které vily obklopovaly – příspěvek Romana Zámečnicka představuje další z příkladů tohoto nenápadného, ale přitom velmi cenného, doposud opomíjeného dědictví. V neposlední řadě je pak třeba zmínit rostoucí zájem o širší souvislosti celého tématu. Vedle příspěvku Karla Sklenáře o cukrovarech a cukrovarnicích, významných objednavatelích vil, a Anny Šubrtové o působení předního meziválečného architekta Ladislava Machoně v Litomyšli je v tomto smyslu třeba doporučit zejména článek Elišky Varyšové o pražské Osadě Baba. Autorka nejen přibližuje historii osady úzce propojenou se výstavními koloniemi Werkbund vznikajícími po celé střední Evropě, ale dotýká se také palčivého problému ochrany tohoto typu památek. Právě u vilové architektury totiž vyvstává napětí mezi nároky na současný komfort bydlení a požadavky na zachování historické autenticity obzvláště naléhavě.

Jeden z důležitých pohledů se do čísla, které držíte v rukou, bohužel v míře, jakou by zasluhoval, dostat nepodařilo. Realizace architektury první poloviny 20. století jsou dnes již nedílnou součástí našeho památkového fondu a vilová architektura tohoto období patří k nejvýznamnějším reprezentantům. Pozornost je nicméně opakovaně upínána hlavně k ikonickým klenotům meziválečné vilové architektury – zejména brněnské vile Tugendhat architekta Miese van der Rohe nebo Müllerově vile v Praze architekta Adolfa Loose. V současné době se přitom daří prosazovat rehabilitaci dalších, méně slavných památek tohoto druhu po celé České republice a věnován je jim také intenzivní výzkum, na kterém se významně podílí rovněž Národní památkový ústav (zmiňme alespoň výzkum vedený Šárkou Koukalovou v Dobřichovicích, publikovaný již jako monografie, nebo v Černošicích). Šesté číslo ZPP se do velké míry omezuje na prezentaci již několikrát na stránkách odborných časopisů představovaných brněnských vil. Jsou to však přitom právě ty méně známé, ale neméně hodnotné památky, které by si zasloužily důkladnější představení.

Na tak bohatou problematiku nicméně jedno číslo odborného časopisu stačit nemůže. Nechť je tedy tento dluh brán jako výzva pro autory i redakci pro nějaké z čísel v budoucnu.

Ing. arch. Naděžda GORYCZKOVÁ

OBSAH

IN MEDIAS RES: VILOVÁ ARCHITEKTURA NA POČÁTKU 20. STOLETÍ

- Iveta Černá; Lucie Valdbansová; Vila Tugendhat* – instalovaná památka moderní architektury / 571
Roman Zámečník; Villová zahrada JUDr. Hynka Bulína v Brně / 581
Eliška Varyšová; Osada Baba a její památková ochrana / 591
Anna Šubrtová; Regulační plán Litomyšle Ladislava Machoně (1946–1948), aneb Kolektivní vize nového města / 603
Karel Sklenář; Cukrovary na jižní Moravě z pohledu památkové péče / 610

MATERIÁLIE, STUDIE

- Ondřej Malina; Památkový underground: historická podzemní důlní díla, možnosti poznání a ochrany jejich hodnot* / 617
Thomas Bauer; Jörg Lauterbach; Michaela Pavelková Rýdlová; Geometrická analýza pozdně gotických kleneb kaple sv. Jeronýma v olomoucké radnici / 627
Ladislav Klusáček; Petr Ducháč; Zdeněk Bažant; Dlouhodobé sledování poruch historických staveb / 637

RŮZNÉ

- Vzpomínka na Jana Sedláka (*Dagmar Černoušková; Jindřich Chatrný*) 643/ Po stopách Löw-Beerů v Brně a okolí (*Petra Svobodová*) 645/ Obnova vlastní vily Dušana Jurkoviče v Brně-Žabovřeskách (*Petr Všecká*) 648/ Vila Stiassni: 7 let ve správě Národního památkového ústavu (*Petr Svoboda*) 651/ Hrady a zámky objeované a opěvované a Velká hradozámecká inventura – k pokračování projektu Po stopách šlechtických rodů (*Petr Pavelec*) 653/ Doprovodné vzdělávací programy k výstavě Hrady a zámky objeované a opěvované (*Hana Havlůjová; Petr Hudec; Radka Těšínská Lomičková*) 659/ Sto let Katechismu památkové péče Maxe Dvořáka (*Jan Uhlík*) 664/

SEMINÁŘE, KONFERENCE, AKCE

- Proběhl 5. ročník odborného semináře na téma Památky zahradního umění, jejich historie a současnost v zahradě vily Stiassni v Brně (*Roman Zámečník*) 666/ Zpráva z konference ERIH Plzeň 21.–23. 10. 2015 na téma How to attract new audiences? (Jak přilákat nové návštěvníky) (*Vladimíra Lasotová*) 667/

RECENZE, BIBLIOGRAFIE

- Aristokracie ducha a vkusu (*Zuzana Macurová*) 667/

RESUMÉ

- Summary / 668

OBSAH ROČNÍKU / REJSTŘÍK ROČNÍKU

- 672 / 674

